

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, доцента

Варги Лесі Іванівни

на дисертацію Кравченко Катерини Аркадіївни «Професійна підготовка вчителя іноземних мов в системі вищої освіти Німеччини»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження Кравченко Катерини Аркадіївни є незаперечною, оскільки присвячена аналізу ефективних моделей підготовки вчителів іноземних мов у системі вищої освіти Німеччини, а також проблемі професійної підготовки У сучасних умовах інтеграції України до європейського освітнього простору, пошуку ефективних моделей підготовки педагогічних кадрів, а також підвищення рівня іншомовної компетентності освітян дослідження є надзвичайно важливим. Вивчення досвіду Німеччини у цьому контексті сприяє вдосконаленню національної системи підготовки педагогів, розширенню її можливостей та підвищенню конкурентоспроможності випускників педагогічних спеціальностей. Урахування міжнародних тенденцій розвитку освіти, зокрема інтеграції європейських стандартів у підготовку вчителів, є нагальною потребою української педагогічної спільноти. У цьому аспекті аналіз німецької системи освіти дозволяє не лише виявити її переваги, а й сприяти адаптації позитивного досвіду у вітчизняній педагогічній думці. Питання професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов є актуальним не лише в українському, але й у міжнародному науковому дискурсі. На сучасному етапі розвитку освіти глобалізація, міжкультурна комунікація та зростаючі вимоги до педагогічних працівників зумовлюють необхідність постійного вдосконалення методів навчання. Саме тому дослідження, спрямоване на аналіз досвіду Німеччини у цій сфері, має значну теоретичну і практичну цінність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає загальним напрямкам розвитку педагогічної науки, державним стандартам вищої освіти та концепції реформування педагогічної освіти в Україні. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукової та науково-організаційної діяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини в межах науково-дослідної роботи «Актуальні питання іншомовної філології та лінгвометодики» (номер державної реєстрації 0111U007550). Тему дисертації затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 5 від 15.11.2010 р.) і узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 25.01.2011 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків. Представлені в роботі наукові положення та висновки, викладені авторкою, обґрунтовані застосуванням методів дослідження і свідчать про цілісність проведеного дослідження, наукову обґрунтованість, достовірність результатів. Комплекс наукових методів, що забезпечили достовірність отриманих результатів, що

використані у дисертаційному дослідженні включає зокрема *понятійно-термінологічний та порівняльний методи* аналізу, синтезу та узагальнення, що забезпечують вивчення правових документів і нормативних актів Федеративної Республіки Німеччини, які визначають концептуальну основу розвитку професійної підготовки учителя іноземної мови в системі вищої освіти Німеччини; *теоретичний аналіз і синтез* філософської та науково-педагогічної літератури, нормативних документів, інформації, представленої на офіційних сайтах ЗВО Німеччини та України; *історико-ретроспективний та історико-генетичний методи*, що забезпечують ретроспективний аналіз становлення і розвитку професійної підготовки учителя іноземної мови в системі вищої освіти Німеччини; *системно-аналітичний, статистичний і структурно-порівняльний аналіз* у часі та просторі, що уможлиблює визначити основні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти, які впливають на процес підготовки майбутнього учителя іноземної мови в Німеччині, а також дає змогу оцінити ефективність розвитку професійної підготовки учителя іноземної мови в Німеччині; *метод екстраполяції та цільовий метод*, які забезпечують визначення напрямів застосування прогресивних ідей німецького досвіду професійної підготовки МУІМ у системі вітчизняної іншомовної педагогічної освіти.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Структура рецензованої роботи чітка, логічна та містить усі необхідні елементи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, методологічну базу, а також подано інформацію про апробацію та публікації. розкрито наукову новизну та практичне значення здобутих результатів; вказано відомості про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі "Становлення та розвиток вищої педагогічної освіти Німеччини" проаналізовано історичні особливості розвитку професійної освіти в Німеччині визначено сучасні тенденції професійної підготовки учителя іноземних мов у системі вищої освіти Німеччини, встановлено багаторівневість реалізовуваної нині моделі вищої педагогічної освіти Німеччини; з'ясовано, що німецькі освітні програми підготовки МУІМ проєктуються на основі добору завдань, спрямованих на аналіз компетентностей, і пропонують способи їхнього формування, а зміст сприяє розв'язанню конкретних завдань і розвитку компетентності; німецькі освітніх програмах підготовки МУІМ ємають різні цикли навчальних предметів: *Обов'язкові дисципліни* освітні предмети, які забезпечують цілісність професійної підготовки МУІМ за умов глобалізації, цифровізації, мультикультуралізму та міжкультурної взаємодії, зокрема: дисципліни, орієнтовані на виховання толерантності майбутнього педагога, дисципліни психолого-педагогічного блоку («Psychologie», «Pädagogik», «Didaktik», Europadidaktik), метою яких є набуття певного обсягу теоретичних знань у галузі педагогіки та психології, формування вмінь їхнього застосування під час розв'язання різних професійних ситуацій. У другому циклі предметів (вибіркові дисципліни) найчисленнішу групу становлять курси, спрямовані на формування лінгвометодичних і мультикультурних знань студентів

дисципліни, спрямовані на вдосконалення мовної підготовки студентів, формування навичок роботи в білінгвальних класах

Виявлено й схарактеризовано тенденції розвитку вищої педагогічної освіти, характерні для процесу підготовки МУІМ: вплив асиміляційних та інтеграційних процесів у мультикультурному суспільстві на розвиток вищої педагогічної освіти; посилення інтернаціоналізації підготовки МУІМ у ЗВО; забезпечення європейського, глобального та міжкультурного виміру в розробці програм підготовки МУІМ у системі вищої освіти Німеччини; вивчення нових пріоритетів і цінностей вищої педагогічної освіти та оновлення освітніх програм підготовки МУІМ з огляду на мультикультуралізм німецької шкільної освіти; урахування інноваційних викликів, пов'язаних з інклюзивністю, цифровізацією та соціальною відповідальністю; урахування цілей відповідних форм і типів шкіл у розробці навчальних планів МУІМ та забезпечення педагогічної компетентності з позиції предмета (іноземної мови) та дидактики.

У другому розділі "Організаційно-педагогічні засади підготовки вчителів іноземних мов у системі вищої освіти Німеччини" визначено ключові принципи та організаційно-педагогічні умови підготовки учителя іноземних мов у ЗВО Німеччини; розглянуто ключові особливості змісту та контролю підготовки майбутнього учителя іноземних мов у системі вищої освіти Німеччини; визначено основні специфічні методи і форми навчання в німецькій моделі підготовки МУІМ. Визначальним принципом дисциплінарної та змістової побудови програм навчання є комплексна міждисциплінарність, що базується на ідеях мультикультуралізму, мультилінгвізму, академічної мобільності, освітньої автономії, безперервної освіти. Німецька система вищої педагогічної освіти наголошує на винятковій важливості практико зорієнтованого навчання майбутнього учителя іноземних мов у ЗВО.

Німецька модель підготовки спрямовується на опанування та застосування цифрових технологій безпосередньо в професійній діяльності учителя іноземних мов. Німецька модель підготовки МУІМ передбачає використання різноманітних цифрових ресурсів, серед яких: програми для роботи зі звуком; популярні месенджери і функціональні сервіси для організації електронного навчання; міжнародні електронні платформи; відкриті інтернет-ресурси, які містять методичні матеріали для планування уроків іноземної мови; програми аналізу текстів та редактори текстів; програми для структурування матеріалів; системи оптичного розпізнавання символів тощо. Форми організації міжкультурної підготовки МУІМ охоплюють лекції; семінари та колоквиуми; різноманітні види практик (практика на професійну придатність, практика-орієнтування, семестрова практика, референдаріат (практика під керівництвом наставника) використовуються для розширення практичних умінь.

У третьому розділі «Порівняльний аналіз систем підготовки майбутніх вчителів іноземних мов у Німеччині та Україні» схарактеризовано особливості підготовки учителя іноземних мов у закладах вищої освіти України; здійснено порівняльно-педагогічний аналіз систем підготовки МУІМ у Німеччині та Україні, визначено перспективи впровадження в Україні позитивного досвіду підготовки учителя іноземних мов у Німеччині.

виокремлено низку орієнтирів модернізації, яких потребує вітчизняна система підготовки учителя іноземної мови.

Поділяємо наукову позицію дослідниці стосовно того, що у змісті підготовки МУІМ у Німеччині та Україні існують спільні та специфічні риси й характеристики. Ціла низка істотних відмінностей у німецькій системі іншомовної педагогічної освіти має позитивний характер і може успішно застосовуватися за умов української дійсності; розкрито потенціал урахування передового досвіду Німеччини в удосконаленні вітчизняної системи підготовки учителя іноземної мови для посилення інтеграції української системи підготовки майбутнього учителя іноземної мови на європейському рівні, її удосконалення на державному рівні та на рівні університетів, кафедр.

У третьому розділі "Порівняльний аналіз систем підготовки майбутніх вчителів іноземних мов у Німеччині та Україні" проведено детальний аналіз особливостей обох систем та виокремлено перспективи адаптації німецького досвіду в Україні.

На наш погляд, сильною стороною дисертаційного дослідження є розроблені в дисертації моделі професійної підготовки, оскільки враховують європейські стандарти та сучасні виклики освіти, такі як цифровізація та інклюзивність. На констатувальному етапі експерименту досліджено вихідний рівень підготовки майбутніх учителів іноземних мов, що дало змогу визначити слабкі місця навчальних програм та необхідність адаптації передового досвіду Німеччини.

Значним досягненням дисертантки є розробка адаптованої системи професійної підготовки, що сприяє підвищенню якості педагогічної освіти та розширенню можливостей майбутніх учителів у міжнародному контексті.

У цілому дисертаційна робота є логічно завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують конкретну наукову проблему.

Результати дослідження узагальнені у висновках. Додатки органічно доповнюють текст дисертації, містять цікаву і корисну додаткову інформацію з теми дослідження.

Дисертаційне дослідження є повністю завершеним. Авторка дослідження досягла мети, успішно вирішивши поставлені завдання.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що дослідницею критично осмислено та науково обґрунтовано теоретичні положення дослідження, визначено сучасні тенденції професійної підготовки учителя іноземних мов у системі вищої освіти Німеччини. Результати дослідження мають важливе значення для подальшого педагогічного дискурсу. Матеріали роботи апробовано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини та в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова. Також результати дослідження були представлені на міжнародних конференціях, зокрема науково-практичних семінарах, присвячених проблемам іншомовної освіти.

Практичне значення дослідження визначається тим, що на основі аналізу концептуальних моделей і практик професійної підготовки учителя іноземних мов у Німеччині розроблено методичні рекомендації «Використання досвіду системи вищої освіти ФРН у підготовці вчителів іноземних мов» щодо модернізації вітчизняної вищої іншомовної педагогічної освіти шляхом екстраполяції прогресивного німецького досвіду.

Наявні в дисертаційному дослідженні положення, висновки та бібліографічна база розширюють коло наукових досліджень щодо проблеми професійної підготовки учителя іноземних мов. Аналіз, систематизація та узагальнення теоретичного матеріалу дослідження відображено в структурі та змісті навчальних планів і програм професійної підготовки учителя іноземних мов, а також програм дисциплін «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності» та виробничої педагогічної практики; у підготовці та проведенні лекцій, семінарів та курсів вільного вибору студента з проблем інтеграції вітчизняної вищої освіти у європейський освітній простір та з порівняльної педагогіки.

Здобуті результати дослідження можуть бути корисними науковцям та науково-педагогічним кадрам, які займаються проблемами вищої освіти, а також для студентів та викладачів, які беруть участь у європейських програмах обміну та академічної мобільності.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертаційній роботі впроваджено в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1833/01 від 27.11.2024 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/41.2 від 22.11.2024 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 16 від 21.11.2024 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 276 від 29.11.2024 р.). Основні результати дослідження відображено у 25 наукових публікаціях, з яких 8 містять основні наукові результати дисертації, 12 – апробаційного характеру, а 5 – додатково розкривають методичні аспекти дослідження. Публікації включають статті у фахових виданнях, матеріали конференцій та монографічні розділи.

Дані про відсутність запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації). За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикацій, фальсифікації. Представлений до захисту текст дисертації є оригінальним. Виявлені за допомогою програми StrikePlagiarism.com текстові співпадіння (цитування) мають відповідні посилання на джерела, які внесені до списку. Запозичення, які є в тексті роботи, не мають ознак плагіату. Робота визнається самостійною.

Дискусійні положення, недоліки та побажання щодо змісту дисертаційного дослідження.

1. У дисертації справедливо зазначено, що освітній процес в Німеччині вибудовується згідно законодавства ЄС. У процесі євроінтеграції України до Європейського Союзу відбувається імплементація законодавства України відповідно до законодавства ЄС. З огляду на це, варто було б проаналізувати позитивний український досвід з імплементації міжнародних документів у процесі підготовки вчителів іноземних мов у ЗВО.

2. В роботі дисертантка приділяє велику увагу можливостям використання німецького досвіду підготовки вчителів іноземних мов в Україні. Відомо, що ефективним способом запозичення прогресивного досвіду є мобільність. У зв'язку з цим, доцільно було б подати інформацію про можливості академічної

мобільності для викладачів українських ЗВО з метою відвідання німецьких ЗВО і запозичення релевантного досвіду в німецькій системі підготовки вчителів іноземних мов.

3. Підкреслюючи ґрунтовність та аргументованість одержаних результатів наукового пошуку зауважимо, що доцільно було розробити модель професійної підготовки вчителя іноземних мов в системі вищої освіти Німеччини, що сприяло б посиленню узагальнення та систематизації результатів дослідження, розкрило б розуміння цілісності феномену у досліджуваній країні.

4. Необхідно звернути увагу на деякі технічні огріхи:

- при цитуванні необхідно вказувати не лише номер джерела, але й сторінки;
- потребують технічного редагування таблиці;
- у тексті дисертації зустрічаються граматичні і стилістичні огріхи.

Загальний висновок

На підставі вищевикладеного вважаю, що дисертаційна робота «Професійна підготовка вчителя іноземних мов в системі вищої освіти Німеччини» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему і достатньо повно відображає сутність нового вирішення сформульованого здобувачкою наукового завдання.

Не викликає сумніву теоретичне і практичне значення роботи, оскільки отримані у дисертації результати та представлені узагальнення заслуговують на упровадження у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Дисертація «Професійна підготовка вчителя іноземних мов в системі вищої освіти Німеччини» є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пунктам 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами), нормативним актам МОН України та паспорту спеціальності, а її автор – **Кравченко Катерина Аркадіївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.**

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання

Мукачівського державного університету

Підпис Лесі Варги засвідчую:

Учений секретар

Мукачівського державного університету

Леся ВАРГА

Оксана КОРОЛОВИЧ